

Pedagogisk handledning till vandringsutställningen

Magiska Manteln

en resa genom islamisk konst

Maria Malmberg (text)
Diana Mayo (bokillustrationer)

STOCKHOLMS
LÄNS MUSEUM

<http://stockholms.lans.museum>

Förord

Vandringsutställningen ”Magiska Manteln” är producerad för att visas på bibliotekens barnavdelningar. Utställningen bjuder på ett litet stycke islamisk kultur till barn i åldrarna 6-12 år. Utifrån de fem sinnen får barnen möta både konst och arkitektur.

Idén och inspirationen till utställningen är hämtad från barnboken ”En resa genom Islams konst” som skrivits av Na’ima bint Robert och illustrerats av Diana Mayo. Den har utgivits av bokförlaget Mantra Lingua i London 2005. Mantra Lingua är specialiserat på flerspråkiga barnböcker med syfte att väcka nyfikenhet, skapa förståelse och ge barnen kunskap om världens kulturer. Både deras egen och andras. I boken är det en flicka som med sin magiska mantel tar med läsaren på en resa till olika länder och platser i de islamiska kulturområdena. I utställningen finns den magiska manteln till läns.

För utställningen har konstnären Teymor Zarré skapat ett arkitektoniskt verk med titeln ”Porten till Orienten”. Verket är som en sagolik paviljong med skimrande glas- och spegelbitar i olika färger som fogats ihop till mönster i persisk anda. Barnen kan gå in i paviljongen, studera alla detaljer och uppleva skönheten i takets mosaikmönster. Som konstnär använder Teymor Zarré ett flertal uttrycksätt och tekniker men glaskonst är hans specialitet. Glaskonsten i utställningen är utförd i aine kari, en persisk teknik som har tusenåriga anor.

Inne i paviljongen kan barnen lyssna på musik som specialkomponerats till utställningen av Coste Apetrea. Musiken som består av turkisk saz, ney flöjt, melodika och tvärflöjt verkar på något sätt hänga organiskt samman med den sagolika paviljongen. Till utställningen hör även ett bildspel med fotografen Linnea Sellersjös stämningsfulla bilder av byggnader och platser som omnämns i boken, En resa genom Islams konst.

Vandringsutställningen Magiska Manteln är producerad av Stockholms läns museum i samarbete med Fisksätra och Rinkeby bibliotek samt Riksutställningar.

Nacka i oktober 2006

Marianne Rudsgård-Kralli

Utställningsproducent

Studiehandledning till vandringsutställningen ”Magiska Manteln - en resa genom islamisk konst”.

Utställning och handledning baseras på boken ”En resa genom Islams konst” av Na’ima bint Robert (text) och Diana Mayo (illustrationer), Mantra Lingua och Tranan förlag, 2005.

Text: Maria Malmberg, Stockholms läns museum

Illustrationer: Bokillustrationer av Diana Mayo

Foto: Elisabeth Boogh och Mattias Ek, Stockholms läns museum

Grafisk form: Ingvar Lundkvist

© Stockholms läns museum, Nacka 2006

Om handledningen

Syftet med den här handledningen är att ge dig som är bibliotekarie och tar emot utställningen på biblioteket råd och tips om hur man kan arbeta pedagogiskt med utställningen. Handledningens målgrupp är barn mellan 6 och 12 år. Vår förhoppning är att du ska få inspiration att bjuda in skolklasser eller ta emot barn någon helgdag eller skollov.

Här går vi igenom boken ”En resa genom Islams konst” uppslag för uppslag. Du får lite information om de platser, personer och företeelser som det skrivs om eller som visas på bilderna i boken. Texterna är tänkta att vara till hjälp för att ge en fördjupad kunskap om bilderna. Du som har en större kunskap om platserna kan naturligtvis lägga in andra aspekter och egna erfarenheter och funderingar i arbetet med barnen. Handledningen ska vara en hjälp och inspiration, inte en fast mall som måste följas. Längst bak finns också förslag på litteratur om du vill fördjupa dig i någon aspekt av detta rika ämne.

Här ges också olika förslag på skapande verkstad med anknytning till utställningens tema samt tips på vilket material man kan använda och var man kan köpa det. Meningen är att barnens verk ska samlas in, hängas upp och utgöra en del av utställningen under perioden som den visas på respektive bibliotek.

Vi hoppas att du och barngrupperna får mycket nöje och inspiration av utställningen!

Maria Malmberg
Museipedagog

Om islamisk konst

Profeten Muhammed föddes troligen år 570 efter vår tideräkning och var enligt islam den siste store profeten och grundare till islam. I slutet av 600-talet spreds den islamska religionen ut över den Arabiska halvöns gränser. Redan efter några decennier hade islam fått anhängare från Spanien i väster till Indien i söder.

Den klassiska islamiska konsten har skapats i de länder som muslimerna erövrade och har därför inte sitt ursprung enbart från den Arabiska halvön. Därifrån kom dock den arabiska skriften som är ett viktigt bidrag till konsten. Ur tusenåriga traditioner av skapande i olika kulturer växte det fram en ny konst. Islamisk kallas den eftersom den gemensamma bakgrunden är den islamiska kulturen och religionen. Islamisk konst behöver alltså inte vara en religiös konst, på samma sätt som all konst som skapas i kristna länder inte är det.

Användandet av geometriska mönster är gemensamt för den islamiska konsten genom olika tider och på olika platser. De geometriska utsmyckningarna kan vara stjärnmönster, stiliserade växtornament s.k. arabesker eller arabisk kalligrafi. De olika mönstren är ofta rytmiskt återkommande och ger intryck av att kunna fortsätta i evighet. Det ska föra tankarna till uppfattningen om Allah och hans skapelse som är oändlig. Även i andra kulturer har man använt sig av geometriska mönster i konsten, men ingen annanstans har de fått så stor betydelse som i den islamiska konsten.

Det är en vanlig uppfattning att den islamiska konsten inte innehåller några bilder av levande väsen, men det stämmer inte riktigt. Det finns en hel del figurer på exempelvis keramik, metallföremål och miniatyrmålningar. Motviljan mot att avbilda människor och djur har sin grund i en tolkning av Koranen och olika delar av den muslimska världen tolkar detta på lite olika sätt. Den striktare tolkningen gäller främst på den arabiska halvön och i Nordafrika, medan man i t.ex. Iran har och har haft en friare inställning till bildkonsten.

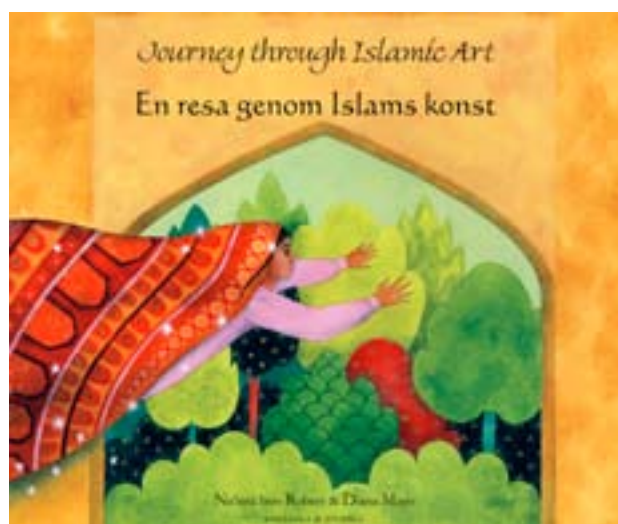
Att samtala om boken

Boken är rikt illustrerad och texten är mycket poetisk. Förslagsvis samlar du barnen och tittar på ett antal uppslag tillsammans med dem. Använd bilden som utgångspunkt för berättelsen och läs texten som ett stycke poesi och prata om vad den betyder. Tänk på att många av orden som används i boken kan vara svåra för barn. Ett förslag är att börja med någon av bokens första sidor, kanske den sidan där flickan ligger i sängen och väver sin mantel. Då får barnen en uppfattning om bokens handling innan ni fördjupar er i de andra uppslagen. Berätta gärna bokens handling med dina egna ord.

Till varje uppslag finns rubriken ”Vad kan man se i bilden?”. Texterna därunder är främst en beskrivning av bilden. Därefter följer förslag på en rad samtalsfrågor som är öppna till sin karaktär, d.v.s. de har inte några rätta eller felaktiga svar. Du kan med hjälp av frågor uppmuntra barnen att fördjupa sig i bilden och resonera tillsammans med dig som vägledare om vad man kan se i den. Låt dem tolka bilden på sina egna sätt. Ett tips är att fråga barnen varför de tycker som de tycker. På så sätt får de sätta ord på sina synintryck. Vissa bilder kräver att barnen får en del bakgrundskunskap för att kunna förstå dem. Andra lämpar sig bra till fria associationer.

Under rubriken ”Bra att veta” finns en kortfattad information till varje uppslag. Tanken med texten är att servera både faktakunskap och bakgrund till platserna och företeelserna i boken. Du kan också berätta valda delar som du tycker är intressanta och relevanta för barnen i samband med att ni tittar på bilderna.

Den magiska manteln som finns med i utställningen är en textilapplikation som är gjord av konstnären Monica Nilsson. Du kan ha den om dig när du samtalar med barnen om boken. Annars ska manteln finnas tillgänglig i utställningen för barn att pröva, svepa om sig och leka med.

Jag börde berättelser om städerna Samarkand och Bagdad, om mogulerna i Indien och morerna i Spanien.

Vad kan man se i bilden?

Bilden domineras av en flicka. Bakom henne ser man ett antal andra personer, män som ridande eller gående är på väg framåt åt höger. De tre männen till vänster om flickan verkar vara mer vardagligt klädda medan de till höger har väldigt fina kläder. En man med bar överkropp sitter på någon slags tron, kanske är han en prins? Den gröniklädda mannen till vänster om honom håller i något som kan vara rökelse.

I bakgrunden ser man olika slags byggnader, färgglada och vackert dekorerade. Det sticker upp minareter bakom byggnaderna. Genom hela bilden löper en tråd som också går genom flickans huvud.

- Hur gammal tror ni flickan kan vara?
- Vad är det hon tittar på?
- Vad tänker hon på?
- Vad är det för tråd som går genom hennes huvud?
- Vad är det för andra personer som är på bilden? Vad gör de?

Bra att veta

Samarkand – Staden ligger i nuvarande Uzbekistan och hade sin glansperiod under 1300-talets andra hälft.

Bagdad – Bagdad är idag Iraks huvudstad. Staden var ett islamiskt kultur- och handelscentrum under 800-1000-talen.

Mogulerna i Indien – Mogulerna härskade i Indien från 1500-talet och i mer än 300 år. Shah Jahan som uppförde Taj Mahal var stormogul, d.v.s. mogulernas ledare, på 1600-talet.

Morerna i Spanien – Morer är den kristna benämningen på de araber som erövrade den Pyreneiska halvön på 700-talet. De var också de som byggde palatset Alhambra i Andalusien från 1200-talets mitt till 1300-talets slut.

Jag samlade silkestrådar från historien i mina händer, och med dem vävde jag i tankarna en flygande mantel: en mantel som tog mig med på en fantastisk resa genom en värld av islamisk konst.

Vad kan man se i bilden?

Flickan ligger nerbäddad i en säng under ett täcke. Ovanför huvudet har hon börjat väva sin mantel. I händerna håller hon trådarna som hon väver manteln av. Runt omkring manteln och trådarna kan man se stjärnor som förstärker känslan att det är något magiskt som pågår.

- Vilken tid på dagen tror ni att det är? Morgon? Kväll?
- Vad är det hon gör? Var kommer trådarna ifrån?
- I texten kan man läsa att det är silkestrådar. Vad är det för slags trådar? Hur ser de ut?
- Har ni hört talas om en flygande mantel förut? Kanske en flygande matta?

Bra att veta

Silke – är den tråd som mullbärsfjärilens larv spinner. När man väver tyg av tråden kallas tyget siden. Odling av silke och sidenvävnad har funnits sedan 4000-talet före vår tideräkning i Kina. I arabiska väldet har kunskapen funnits sedan 500-talet. I Iran, Indien och Turkiet vävdes det speciellt under 1500- och 1600-talet praktfulla siden- och sammetsbrokader.

Min mantel tog mig till gamla tiders Bagdad, Hem till moskéer, badbus, kapplöpningsbanor och paviljonger.

Vad kan man se i bilden?

Flickan flyger över Bagdad. Husen är prydda med guldglänsande kupoler och minareter. Man kan se många små figurer nere bland husen. Kanske är huset i mitten en moské? Några människor kanske står och pratar, andra kanske är på väg någonstans. Man kan också se träd på bilden. På vänstra sidan finns en försvarsmur och utanför muren tar staden slut. I övre högra hörnet ser man tre figurer till häst. Hästarnas ben är utsträckta, det ser ut som att de springer med en väldig fart. Kanske tävlar de?

- Beskriv hur husen se ut.
- Vad tror ni att man använde husen till?
- Vad är det för torn?
- I texten kan man läsa om moskéer. Vet ni vad en moské är?
- Vad tror ni att människorna gör?
- Rör de sig sakta eller fort?
- Tror ni flickan kommer att landa någonstans? Var då i så fall?

Bra att veta

Bagdad – grundades år 762 och var från början en helt rund stad, 2000 meter i diameter och omgiven av en starkt befäst försvarsmur. Genom staden gick två korsade huvudgator som mynnade ut i fyra portar i stadsmuren. I mitten där de båda vägarna möttes låg kalifens (d.v.s. ledaren för den islamiska staten) palats och en moské. Under 800-1000-talen var Bagdad den islamiska världens centrum. Befolkningsmängden har uppskattats till ca en miljon. Det var en stadskultur och miljön var präglad av furstarnas liv, hästkapplöpningar var populära. Det var här och i Damaskus som de första moskéerna byggdes. År 1258 erövrades och förstördes Bagdad av mongolerna.

Badbus – I städer och byar i Mellanöstern fanns det alltid ett gemensamt bad med varma och kalla rum. Badet var en viktig del av det dagliga livet. Ritualtvättning före dagens bönestund krävde tillgång till friskt vatten och badanläggningar. Det typiskt muslimska badhuset uppstod i Syrien på 700-talet och byggdes i anslutning till moskén.

Paviljong – en paviljong är en mindre fristående byggnad som är utformad med omsorg och konstnärlighet och som ofta finns i parker och trädgårdsanläggningar.

Hem till befästade ökenslott, utsmyckade med väggmålningar från golv till tak. Den största moskén i världen fanns en gång i tiden i staden Samarra. Jag tyckte att jag högt uppe bland molnen kunde höra böneutroparen kalla till bön.

Vad kan man se i bilden?

Bilden föreställer minareten i Samarra som är 52 meter hög. Den har en utvändig spiraltrappa som leder upp till toppen. Det finns portar högst uppe i tornet. Man kan se fyra små figurer på utsidan av det. Samarra ligger utanför Bagdad i ett ökenlandskap. På bilden är marken gul som sand, själva minareten är också sandfärgad. På himlen kan man se stjärnor och blomsterprydda moln. Flickan sitter på knä på ett moln, det ser ut som om hon ber.

- Vad tror ni att det är för personer som är på minareten?
- Finns det någon rörelse i bilden tycker ni?
- Är människorna på väg upp eller ner?
- Rör sig molnet flickan sitter på?
- Vad gör hon för något?
- I texten kan man läsa om befästa ökenslott. Vad ni vad det betyder att någonting är befäst?

Bra att veta

Samarra – År 836 grundade kalifen al-Mutasim Samarra, en ny huvudstad 110 km norr om Bagdad. Samarra övergavs av kaliferna redan i slutet av 800-talet men staden fick stor kulturell betydelse genom sin arkitektur, konst och ornamentik. I Samarra byggdes 849-852 al-Mutawakkilmoskén som var en av de största moskéer som någonsin funnits. Bredvid platsen där moskén låg, finns fortfarande dess berömda spiralformade minaret bevarad. Den är byggd av tegel, är 52 meter hög och har en utvändig spiraltrappa.

Minaret – en minaret är ett torn vid en moské. Den används för att ropa ut bönetiden. De första minareterna tillkom omkring år 700 före vår tideräkning. Minareten är ett av moskéarkitekturens mest uttrycksfulla element.

Böneutropare – 5 gånger om dagen förrättas bön i moskén eller i hemmet. Böneutroparen kallar till bön när det är tid.

Min mantel tog mig med till det muslimska Spanien, där öst och väst möttes. Jag passerade vetenskapsmän, uppfinnare och hovastronomer som undersökte gränserna för mänsklig kunskap.

Vad kan man se i bilden?

Bilden visar två elegant klädda män. De är omgiva av en stjärnhimmel och en mängd olika astronomiska instrument. De blickar båda upp mot himlen. I mitten finns ett stort astrolabium som användes för att bestämma tidpunkter med hjälp av solen och fixstjärnorna. Astrolabium användes också av astronomer som ett dekorativt och statusmarkerande föremål. På bilden kan man också se en vinkelhake, ett timglas, en barometer, en passare, en glob, en bok, och en stav. Mannen till vänster tittar i vad som ser ut att vara ett rör utan linser, som man använde för att se tydligare innan teleskopet uppfanns. Mannen till höger håller i ett vinkel-mätningssinstrument.

- Hur ser männen på bilden ut? Beskriv och berätta.
- Vad gör de?
- Tror ni att de är betydelsefulla? Varför då i så fall?
- Hur tror ni de känner sig?
- I texten kan man läsa om vetenskapsmän, uppfinnare och astronomer. Fundera tillsammans på vad det är sådana personer gör?
- Vad tror ni männen tittar på?
- På bilden finns också en massa saker. Vad tror ni att de kan användas till? Fantisera.

Bra att veta

Muslimska Spanien – År 711 erövrade morerna Spanien. Fr.o.m. ca 1200 till slutet av 1400-talet trängdes morerna alltmer tillbaka av de kristna. Granada där Generalife och Alhambra ligger erövrades av de kristna först år 1492. Córdoba, där den stora moskén, ”La Mezquita”, ligger var islamiskt område fram till 1236 då kung Ferdinand III erövrade det och införlivade det med det kristna Kastilien.

Vetenskap – Starten för det vi kallar medeltiden sammanföll med att det Romerska imperiet raserade på 400-talet. Västeuropa började intressera sig allt mindre för vetenskapen, och det vetenskapliga arvet från antika Grekland, Egypten och Babylon glömdes till stora delar bort. Ungefär vid samma tid började den islamiska världen att visa allt större intresse för vetenskapen. Skolor bildades och det rådde stor nyfikenhet på världen runt omkring. Enligt Koranen finns Allah överallt och i allting. Genom att man lärde sig om hur

världen fungerade ansågs man därför också få större kunskap om Allah. Det var också värdefullt att kunna bestämma riktning till Mecka på ett pålitligare sätt.

Folken i de muslimska länderna hade redan innan de blev muslimska haft handelsförbindelser med t.ex. Kina, Indien och Sydeuropa. De hade kunskap om hur man kunde navigera efter stjärnorna och hur man kunde mäta tiden. Kunskaper som redan fanns i de länder som islam spreds till togs tillvara med stort intresse. Vetenskapliga verk översattes till arabiska och vidareutvecklades. Kunskapssökandet uppmuntrades av de religiösa ledarna/kaliferna i det tidiga skedet av islams historia. Senare började kaliferna oroas för kunskapens nackdelar. Kaliferna menade att kunskap för kunskapens egen skull kunde vara farlig. De tog kontroll över vad som skulle undervisas om och var undervisningen skulle bedrivas. Vid slutet av 1500-talet hade den kunskapsvänliga perioden definitivt tagit slut.

Astrolabium – ett astronomiskt mätinstrument som används för att bestämma tidpunkter för olika högtider. Den består av en cirkelrund stjärnkarta som kan vridas kring sin nordpol och som vilar på en karta över himlen så som en observatör ser den vid en viss latitud. Ett astrolabium var det mest komplicerade astronomiska instrumentet som fanns tillgängligt från 700-talet och fram till 1500-talet. Den är ett exempel på praktisk tillämpning av medeltida matematisk skicklighet. Ett astrolabium var också ofta rikt dekorerat och kunde imponera på astronomernas kunder.

Där vandrade jag genom de vackraste platser, förbi fontäner och doftande trädgårdar

Vad kan man se i bilden?

Bilden föreställer en trädgård som heter Generalife. Platsen man ser på bilden heter Palio de la Acequia, vilket betyder gården med den långa dammen.

Mitt i bilden ser man en vattenspegel och springvatten. Man kan riktigt höra hur det porlar. Flickan är på väg ut genom en valvbåge och har ena foten nere i vattnet. Hon håller upp klänningen lite grann. Kanske är hon varm och behöver svalka sig eller kanske ska hon sätta sig bakom en buske eller ett träd och vila sig lite. Runt omkring i trädgården finns buskar och träd, vart och en har sina egna färger och mönster. Över hela bilden finns det rosa prickar. Det ser ut som att det snöar blomsterblad.

- Vad kan ni se och upptäcka i den här bilden?
- Vad tror ni att de rosa prickarna kan vara för någonting?
- Varifrån kommer flickan?
- Vad ska hon göra i trädgården?
- Titta på hur träden och buskarna är målade, vilka mönster kan ni upptäcka?
- Om ni var i trädgården vad skulle ni göra då?
- Om ni skulle leka kurragömma, vart skulle ni gömma er då?
- Låtsas att ni är på den här platsen, vad hör ni då för ljud?

Bra att veta

Generalife – Namnet kommer från arabiskan och betyder ”arkitektens trädgård”. Det är en trädgårdsanläggning med lustlott. Den ligger i anslutning till det välkända Alhambrapalatset i området Granada i Spanien. Huvuddelen av trädgården anlades under senare delen av 1200-talet. Trots flera restaureringar och förändringar är den fortfarande idag bland de främsta inom islamisk trädgårdskonst.

Islamiska trädgårdar – är med sin grönska och sitt porlande vatten viktiga i den islamiska världen. Ofta ligger islamiska trädgårdar i ökenartade landskap. Trädgården blir då en plats för vila, svalka, grönska och skugga i kontrast till världen utanför. Trädgården är som en paradisd. Vattnet spelar en central roll som symbol för livets ursprung och för fruktbarhet.

Det konstnärliga arvet från islam och den spanska kulturen smälte samman och skapade Alhambrapalatset och den väldiga moskén i Córdoba. Kupoler, mosaik och valvgångar mötte mina förväntansfulla ögon.

Vad kan man se i bilden?

Flickan svävar precis under taket i den höga moskén i Córdoba. Kolonnerna sitter två stycken staplade uppe på varandra för att man skulle kunna bygga ännu högre. Det randiga mönstret kommer sig av att man varvat vita och röda stenar. Det ser ut att vara ett nästan oändligt antal valvgångar på bilden.

- På vilken slags plats är flickan nu?
- Vad gör hon och hur känner hon sig?
- Hur känns färgerna i bilden? Varma, kalla eller på något annat sätt?
- Vad ser det ut att vara för slags hus?
- Om hon skulle ge sig längre in i bilden, vad tror ni att hon skulle få se då?
- Fantisera om hur det ser ut under flickan. Hur tror ni golvet ser ut?
Finns det andra människor där nere eller är det tomt?

Bra att veta

Córdoba – Staden ligger i Andalusien och var huvudstad i det moriska Spanien. Moskén på bilden heter La Mezquita och började byggas år 785 men byggdes sedan om och tillbyggdes under 200 år. År 961 hade byggnaden 600 kolonner och en jättelik bönehall som var 135 x 110 meter lång. Kolonnerna sattes i två våningar för att få en tillräckligt hög takhöjd. Det polkagrisrandiga mönstret kommer sig av att man varvade röda och vita stenar i valven. När Córdoba blev kristet år 1236 bevarade man ändå moskén och gjorde om den till en kristen katedral. Moskén i Córdoba var en av världens största.

Albambra – Namnet betyder den röda borgen. Palatset är placerat på en höjd vid Granada i Andalusien. Det är byggt under 1200- och 1300-talen, och är ett unikt välbevarat praktbygge inom västlig islamisk kultur. Rummen i palatset ligger runt öppna gårdar och små trädgårdar och är utsmyckade med geometriska mönster i kakelmosaik, stuck och trä. Hela palatsanläggningen omges av en befästningsmur.

Min mantel tog mig så till det seldjukiska Turkiet, där dekorerade träarbeten prydde dörrar och predikstolar. Konsten att göra mosaik närmade sig fulländning och ljusa vävda mattor täckte moskéernas golv. Jag tyckte att jag kunde känna deras mönster under mina fingrar.

Vad kan man se i bilden?

På vänstra sidan av uppslaget finns motiv av geometriska mönster och blomornamentik. Mönstret ser ut att vara gjort av glaserat kakel. Man kan se fogarna emellan kakelbitarna och man kan föreställa sig att flickans hand känner ojämnheterna och den svala temperaturen som kakel brukar ha. På högra sidan finns flera geometriska mönster. Kanske är det en valvbåge som leder in till något spännande eller ännu vackrare där bakom.

- Vad tycker ni att mönstret föreställer för något?
- Tycker ni att det är någon rörelse i mönstret?
- Vad tror ni att mönstret är gjort av?
- Hur skulle det kännas att röra vid mönstret så som flickans hand gör?

Bra att veta

Den seldjukiska dynastin – varade under 1000-1100-talen. På den tiden infördes användningen av polykromt, d.v.s. flerfärgat kakel, som utsmyckning av såväl interiörer som fasader, kupoler och minareter. Oftast var kaklet blått och svart. Metallarbeten, ofta med figurer som motiv och snidade träarbeten med arabesk- och geometrisk ornamentik samt kalligrafisk dekor, blev också vanliga.

Mattor – Handknutna mattor tillverkas genom att man på uppspänd varp knyter rader av knutar i olika färger med inslag av trådar mellan våderna så att ett mönster bildas. Den knutna mattan har sitt ursprung redan i förislamisk tid men det finns inga mattor bevarade som är äldre än från 1200-talet.

Min mantel tog mig till Timur Lenks Samarkand, där hantverkare från hela världen var samlade.

Vad kan man se i bilden?

Bilden föreställer den islamska skolan Ulugh Beg som byggdes i början av 1400-talet. Skolan är uppkallad efter Ulugh Beg, sonson till Timur Lenk, också han furste. Han hade stort intresse för astronomi och lät bl.a. bygga ett observatorium.

Utanför skolan finns en massa människor, det ser ut som att de alla är män. Två av dem rider på kameler. Man ser bara flickans ben och en bit av hennes mantel högst upp i högra hörnet. Kanske har hon varit i skolan och är på väg därifrån, eller kanske sveper hon bara förbi...

- Hur ser huset på bilden ut? Berätta.
- Vad är det för några människor som är där utanför? Är det kvinnor eller män?
- Vad är det för djur som männen rider på?
- Skulle ni vilja gå in i huset?
- Vad tror ni att ni skulle få se därinne?
- Tror ni flickan varit därinne?

Bra att veta

Timur Lenk – levde mellan åren 1336 och 1405. Han var en centralasiatisk turkisk härskare och erövrare. Han hade Samarkand som sin huvudstad och därifrån erövrade han stora landområden. Hans krigsföring kännetecknades av stor grymhet och hans arméer plundrade städer som de erövrade och stora delar av städernas befolkning dödades. När ett område väl hade erövrats lämnade han det i kaos utan att själv skapa någon förvaltning. Timur brukade dock se till att skydda hantverkare vid sina erövringar, för att ta med sig dem tillbaka till Samarkand. Hans ättlingar kallades timuriderna och under deras tid blomstrade miniatyrmåleriet och byggnadskonsten utvecklades.

Samarkand – ligger i nuvarande Uzbekistan och gjordes till centrum i Timur Lenks imperium 1369. Hans gravmonument Gur-e Mir finns fortfarande bevarat där.

Stenhuggare från Indien, kalligrafer från Persien, silversmeder från Turkiet och sidenvävare från Damaskus.

Vad kan man se i bilden?

Man ser fyra män var och en upptagen med sitt hantverk. Stenhuggaren hugger in mönster i väggen med någon slags mejsel och en klubba. Kalligrafen sitter på knä och skriver på ett papper. Han har också satt upp ett färdigskrivet ark på väggen, kanske för att bläcket ska torka. Silversmeden håller i en vas som blänker och sidenvävaren sitter och syr på en mantel - alldeles lik den som flickan färdas på. Silversmeden och sidenvävaren ser ut att kommunicera med varandra medan de andra två är helt koncentrerade på vad de gör.

- Vad är det männen gör?
- Vilket yrke tror ni att de har?
- Pratar de med varandra?

Bra att veta

Kalligrafi – Den arabiska kalligrafin används som ett dekorativt element i den islamiska konsten. Det är en konstart som skattas mycket högt inom islam. Att skriva kalligrafi betraktas också som en religiös handling.

Silversmide – Hantverkare i Turkiet tillverkade mellan 1000-1600-talen metallföremål av hög kvalitet, däribland silversmide. Man utsmyckade föremålen med ornamentala mönster, kalligrafi, djur- och figurscener. Utsmyckningarna gjordes ofta av silver- och mässingsinläggningar i ytan på föremålen.

Alla ditförda som fångar för att försköna hans stad Medan hans palats var ett tält – en nomad in i det sista.

Vad kan man se i bilden?

Den här bilden är mycket händelserik. Det syns flera olika tält som ser ut att vara gjorda av tyg. Runt tälten, i bildens ytterkant, ser det ut att gå ett staket i tyg. Det ser ut som att allt går att plockas ner och flyttas relativt enkelt. Det finns flera olika personer i bilden. Den ensamme mannen i mitten verkar vara huvudpersonen. Kanske är det Timur Lenk? Han har mer dekorerade kläder än de andra och en större och mer dekorerad hatt. Till höger ser man två vitklädda personer med pilar på ryggen. De är nog vakter som är där för att skydda Timur Lenk. Till vänster sitter fem personer som Timur Lenk verkar samtala med. De sitter trängre och har inte lika vackra kläder så de är nog inte riktigt lika rika och betydelsefulla som han. Kanske är de där för att rådgöra med honom om något. Det finns också två hästar med vackra utsmyckningar på bilden. Och längst bak sticker det upp djurhuvuden som kan var kameler.

- Vad kan ni se och upptäcka i den här bilden? Fantisera om vad det är som händer.
- Vad är det för djur på bilden?
- Vilka tror ni att de olika personerna är?
- Berätta för barnen om Timur Lenk. Vem är han i bilden? Hur kan man se det?
- Vad kommer att hända sen? Om fem minuter, hur skulle bilden se ut då?

Bra att veta

Nomad – En nomad är en person som tillhör ett icke bofast, boskapsskötande folk. Nomaderna använde textil i stor utsträckning eftersom det var lätt att packa ihop och flytta. Textiler var också bra som skydd mot ökennätternas kyla.

Min mantel tog mig till Agras gator, där ryktena om Taj Mahal fyllde surrande basarer.

Vad kan man se i bilden?

Flickan är på väg att flyga in i ett långt rum. Det hänger tyger på väggarna. I taket hänger någon slags gurlanger. Några personer verkar vara på väg någonstans, andra står eller sitter och samtalar. Man kan se tre kvinnliga figurer, förutom flickan. De har alla lång slöja och bär på vattenkrus. Man kan läsa i texten att flickan är på en basar, antagligen är textilierna till salu.

- Vad är det för plats man ser på bilden?
- Vad gör människorna?
- Var är flickan på väg?
- Vet ni vad en basar är för något? Är det någon som har varit på en basar någon gång?

Bra att veta

Agra – är en stad i delstaten Uttar Pradesh i Indien. Staden var periodvis huvudstad i mogulväldet. I Agra ligger byggnadsverket Taj Mahal. Staden är känd bl.a. för traditionellt textilhantverk.

Basar – Ordet basar betyder marknadsplats. I den islamiska stadsbyggnadstraditionen är basaren belägen i de centrala kvarteren och är uppbyggd uteslutande för handel och hantverk. Den består av rader av bodar längs ibland övertäckta gator eller gårdar.

En byggnad född ur ett löfte vid en dödsbädd Dess klädnad av vit marmor skimrade i ljuset.

Vad kan man se i bilden?

Bilden föreställer Taj Mahal som ligger i Indien. Huset är vitt, det är gjort av marmor. Framför byggnaden finns en vattenspegel med träd vid sidan. Huset speglar sig i vattnet och gör att man får ett ännu magnifikare intryck av byggnaden. I texten kan man läsa att den byggdes efter att någon lovat något vid en dödsbädd. Det är ett mausoleum, ett slags gravmonument.

- Kan ni beskriva bilden?
- Vad ser det ut att vara för slags plats?
- Hur känns platsen?
- Vad är det som är framför huset?
- Hade det gjort någon skillnad om det bara hade varit en grusplan framför huset i stället?
- Vad tror ni att flickan skulle få se om hon flög in i huset?
- I texten står det att byggnaden är född ur ett löfte vid en dödsbädd. Vad är en dödsbädd för något?
- Vem får en sådan grav? Det måste vara en betydelsefull person. En härskare? En kung?
Någon man tyckt mycket om?

Bra att veta

Taj Mahal – är ett mausoleum som uppfördes 1632-43 för stormogulen Shah Jahans favorithustru som hette Mumtaz-i-Mahal. Legenderna säger att han vid hennes dödsbädd lovade att bygga ett mausoleum vackrare än världen någonsin skådat förut. Byggnaden är gjord av vit marmor med inläggningar av halvädalstenar i olika färger. Till byggnaden hör också en trädgårdsanläggning. Taj Mahal är en av flera stora gravbyggnader som uppfördes under mogultiden efter förebild från Persien och centralasien. Nu för tiden besöks Taj Mahal av över en halv miljon turister årligen. Så man kan nog säga att Shah Jahan höll sitt löfte.

Kalligrafiska inskriptioner från Koranen, blomsterarabesker och geometriska mönster, allt i harmoni och poeterna kallade henne "Soluppgångens ljusa ansikte". Jag önskade, att dess skönhet kunde hylla livet och inte innehålla döden.

Vad kan man se i bilden?

Runt hela uppslaget går det en bård av upprepade geometriska mönster. Innanför den finns det blomsterarabesker. Det ser ut som en dekorerad vägg. Det finns också kalligrafiska inskriptioner. I mitten av bilden finns en stor kupol. Det ser ut som att det kunde vara en utvändig kupol från Taj Mahal. Eller också en lampa om det är inomhus. Här finns återigen trådarna som flickan väver sin magiska mantel med, precis som de fanns med på första sidan.

- Vad tycker ni att bilden föreställer?
- Vad är det för rund form i mitten?
- Vad tror ni att det är för trådar som finns i bilden?
- I texten kan man läsa om kalligrafi. Vet ni vad det är? Ser ni någon kalligrafi i bilden?

Bra att veta

Geometriska mönster – Utsmyckningar i form av olika slags geometriska mönster är mycket vanliga i islamiska byggnader.

Kalligrafi – betyder skönskrift och används också det för att smycka arkitektur.

Arabesker – är stiliserad växtornamentik. Här är exempel från Taj Mahal.

Koranen – Koranen är muslimernas heliga bok som enligt traditionen givits till Muhammed av ängeln Gabriel. De troende anser att koranen är en kopia av "bokens moder" som finns hos Allah.

Den här resan var en dröm, min fantasi, fastän alla platserna finns. Jag hoppas, att din mantel kommer att bli spunnen av den här berättelsen, och att du ska kunna resa dit också.

Vad kan man se i bilden?

Flickan ligger och sover med manteln som täcke. Runt omkring henne lyser det stjärnor. Hon ser lycklig ut, har ett leende på läpparna. Trådarna kommer från vänster, från de tidigare uppslagen och stannar hos henne.

- Vad tror ni att flickan drömmer om nu?
- Vilken av platserna i boken tyckte ni verkade mest spännande?
- Tror ni att hon kommer att komma ihåg något av det hon drömt när hon vaknar?
- Om ni skulle drömma att ni reste någonstans vart skulle det vara då?

Källor

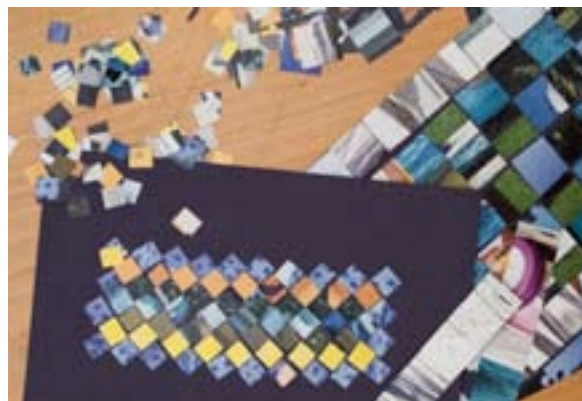
Hillenbrand, Robert. Islamic Art and Architecture. London 1999
Nationalencyklopedins Internettjänst
Robert, Na'ima bint & Mayo, Diana. En resa genom Islams konst. London 2005
Singer, Charles. Naturvetenskapens historia. Lund 1972
Stierlin, Henri. Islamisk arkitektur. Frankrike 1995
www.channel4.com/science/microsites/S/science/society/islamicsscience.html
Ådahl, Karin. Islams värld. Stockholm 1986

Skapande verkstad

Efter samtal med barnen är det dags för skapande. Förhoppningsvis har de blivit inspirerade av alla mönster och färger både i boken och i utställningen.

Samla barnen och inled gärna med att bjuda på smakprov av orientaliska bakverk/sötsaker. Förslagsvis dadlar, fikon, lokomi, baklava eller kandaifi.

Nedan ges förslag på olika pappersmosaiker man kan göra i den skapande verkstaden. Meningen är att barnens färdiga mosaiker ska samlas in, hängas upp och utgöra en del av utställningen under perioden som den visas på respektive bibliotek.

Kartongmosaik

Mosaik är en av de tekniker som man av tradition använt sig av som utsmyckning i länder i det islamiska kulturområdet. Mosaikaktiga mönster kan också vara gjorda av glaserade kakelplattor. Att använda sig av glasmosaikplattor i arbetet med barnen är både dyrt och tidskrävande. Istället för glasmosaik föreslås därför att ni beställer kartongmosaik från Skrivab, en påse med 10000 st små 1 x 1 centimeter stora bitar kostar 59 kronor. Bitarna är av 225 gram kartong och de fungerar bra att bygga med.

Om ni inte vill beställa material går det också bra att använda sig av bitar från färgglada tidningar. Det blir också fint men det är lite pilligare. Förslagsvis förbereder ni er då genom att skära t.ex. 2 x 2 centimeter stora kvadrater i en skärmaskin innan barnen kommer. Det kan vara svårt för barnen att själva klippa lika stora fyrkantiga bitar.

Barnen behöver ett papper att klistra mosaiken på. Det räcker med A5-storlek. Använd gärna färgat papper till detta så blir det inte en tom känsla i bilden även om barnen väljer att inte täcka hela papperet med mosaikbitarna. Använd limstift för att klistra fast bitarna. Limma på papperet där bitarna ska sitta och inte på varje liten mosaikbit så blir det mindre kladdigt.

Material från TG skrivab

Kartongmosaik. Mosaikbitar i blandade färger av 225 g kartong. Mått 10 x 10 mm. 10000/förpackning. Pris 59 kr. Artikelnummer 9475.013

Färgat papper. Tonpapper. A4, 110 g. 100 x 5 färger. Ljusa eller mörka. Pris 245 kr. Artikelnummer 2431.005 eller 2431.002

Limstift. Pritt 10 g. 12.90 kr/st vid köp av 25 st. Artikelnummer 8050.429

Mosaik av skrynklad silkespapper.

På handledningens sista sidor finns mönster som du kan kopiera upp i så många exemplar som du behöver. Kopiera gärna på färgat papper. Mönstret bifogas i A-4 format, men kan kopieras i mindre format om du vill, beroende på hur lång tid du har till skapande verkstad med barnen.

Ge barnen varsitt papper att klistra på. Av små bitar silkespapper kan man skrynkla ihop bollar att klistra på mönstret. Om du har en barngrupp med små barn kan det vara bra att ha förberett bollarna. Om barnen är lite äldre kan de göra det själva. Barnen kan sedan stryka på klister på mönsterpappret och trycka dit bollarna där de tycker att det passar.

Material från TG skrivab

Silkespapper. 25 ark x 5 färger. Pris 71 kr.

Artikelnummer 9110.000

Färgat papper. Tonpapper. A4, 110 g. 100 x 5 färger.

Ljusa eller mörka. Pris 245 kr.

Artikelnummer 2431.005 eller 2431.002

Limstift. Pritt 10 g. 12,90 kr/st vid köp av 25 st.

Artikelnummer 8050.429

Se barnens bilder

Som avslutning på den skapande verkstaden är det lämpligt att sätta upp alla barnens bilder och samla gruppen framför dem. På samma sätt som ni tittat på och pratat om bilderna i boken kan ni nu prata om barnens bilder. Kanske vill något barn berätta vad det gjort. Barnen kan fantisera om vad bilderna föreställer och vad motiven liknar. De får då uppleva sina egna mosaiker som betraktare. Den ger värde åt det barnen själva sett, tänkt och gjort. De tas på allvar.

Öppen verkstad

Med utställningen följer ett antal aktiviteter för barn som kan ligga framme under utställningsperioden. Det är affischer med arabiska bokstäver och siffror. Ett mönsterpussel i trä (om ditt bibliotek vill köpa fler pussel finns de på Krabat på Kungsgatan för 185 kronor styck), samt en uppsättning tuschpennor. Mönsterarken som finns längst bak i handledningen kan kopieras upp och finnas tillgängliga för barn att rita på och fylla i. Lägg också fram tomma papper för dem som vill rita fritt. Det är bra om det finns ett bord för barnen att rita vid i anslutning till utställningen.

Förslag på program vid vernissage

Teymor Zarré, konstnären till verket Porten till Orienten medverkar gärna vid vernissage med olika programpunkter. Hans e-postadress är: teymor@upart.se Tfn 070 368 97 94.

Coste Apetrea som har komponerat musiken till utställningen kan för vernissager ordna världsmusik-konstellationer, gitarrduo eller uppträda som sologitarrist med egna kompositioner. Hans hemsida är: www.coste.se Tfn: 076 815 66 16.

Litteraturtips

Plocka gärna fram böcker på utställningens tema som finns på ditt bibliotek under utställningsperioden. Här följer några förslag:

Hillenbrand, Robert. Islamic Art and Architecture. London 1999 (Bra, ca 250 sidor tjock bok om islamisk konst och arkitektur.)

Huff, Toby E. The rise of early modern science. Cambridge 1993 (Tjock bok med avsnitt om islamisk vetenskap.)

Richert, Annika. Islam konst och kultur. Statens Historiska Museum, Borås 1985 (Utställningskatalog där bl.a. Karin Ådahl skriver.)

Singer, Charles. Naturvetenskapens historia. Lund 1972 (Innehåller avsnitt om den islamiska vetenskapen på medeltiden.)

Wilson, Eva. British Museum Pattern Books Islamic designs. London 1988 (Mönsterbok med ett stort antal svartvita bilder av islamiska mönster.)

Ådahl, Karin. Islams värld. Stockholm 1986 (36 sidor tjockt häfte. Kort och koncist på svenska om islamisk konst och arkitektur samt om islam som religion.)

Barnböcker på utställningens tema

Hall, A. Prinsen och fåglarna. Förlaget Hjulet 2003 (Morisk saga.)

Robert, Na'ima Bint. Den virvlande sjalen. Mantra 2002 (En saga om en liten muslimsk flicka och hennes förhållande till sin slöja.)

Webbsidor

<http://www.bokspindeln.se/> (Bokhandel och återförsäljare av Mantras böcker i Sverige.)

<http://www.channel4.com/science/microsites/S/science/society/islamicsscience.html>
(Om islamisk vetenskap.)

<http://www.discoverislamicart.org/> (Islamisk konst från olika museer i världen samlade på en webbsida.)

<http://www.islamguiden.com/arabic/eindex.html> (För dig som vill lära dig lite om arabiska bokstäver.)

<http://www.mantralingua.com> (Förlaget som har gett ut bl.a. En resa genom islams konst.)

<http://www.mhs.ox.ac.uk/epact/article.php?ArticleID=2> (Bra information om astrolabium.)

Bokning av/Information om utställningen

Bokning

Ingeborg Hasselgren
08-586 194 21, ingeborg.hasselgren@lansmuseum.a.se

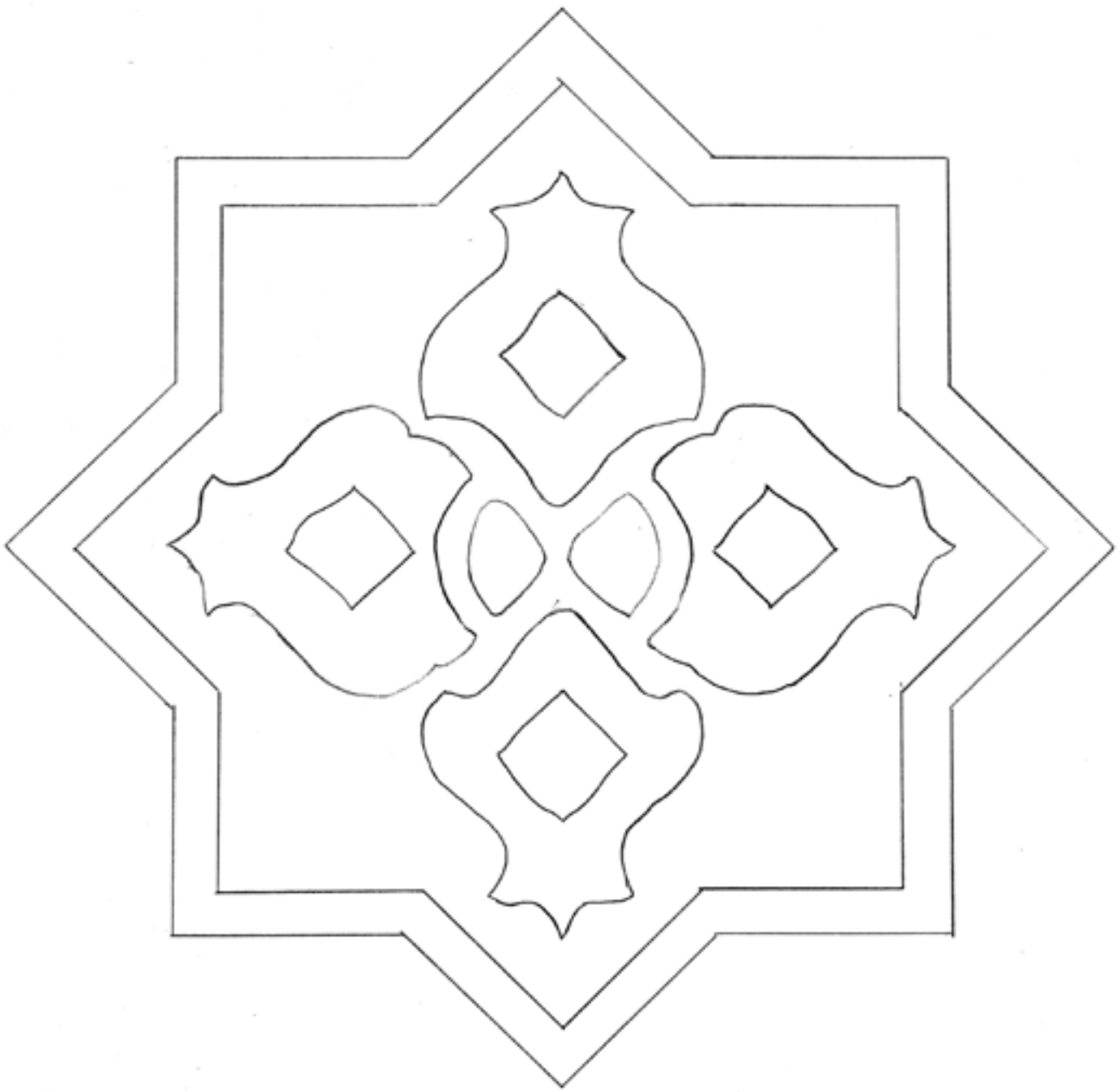
Information

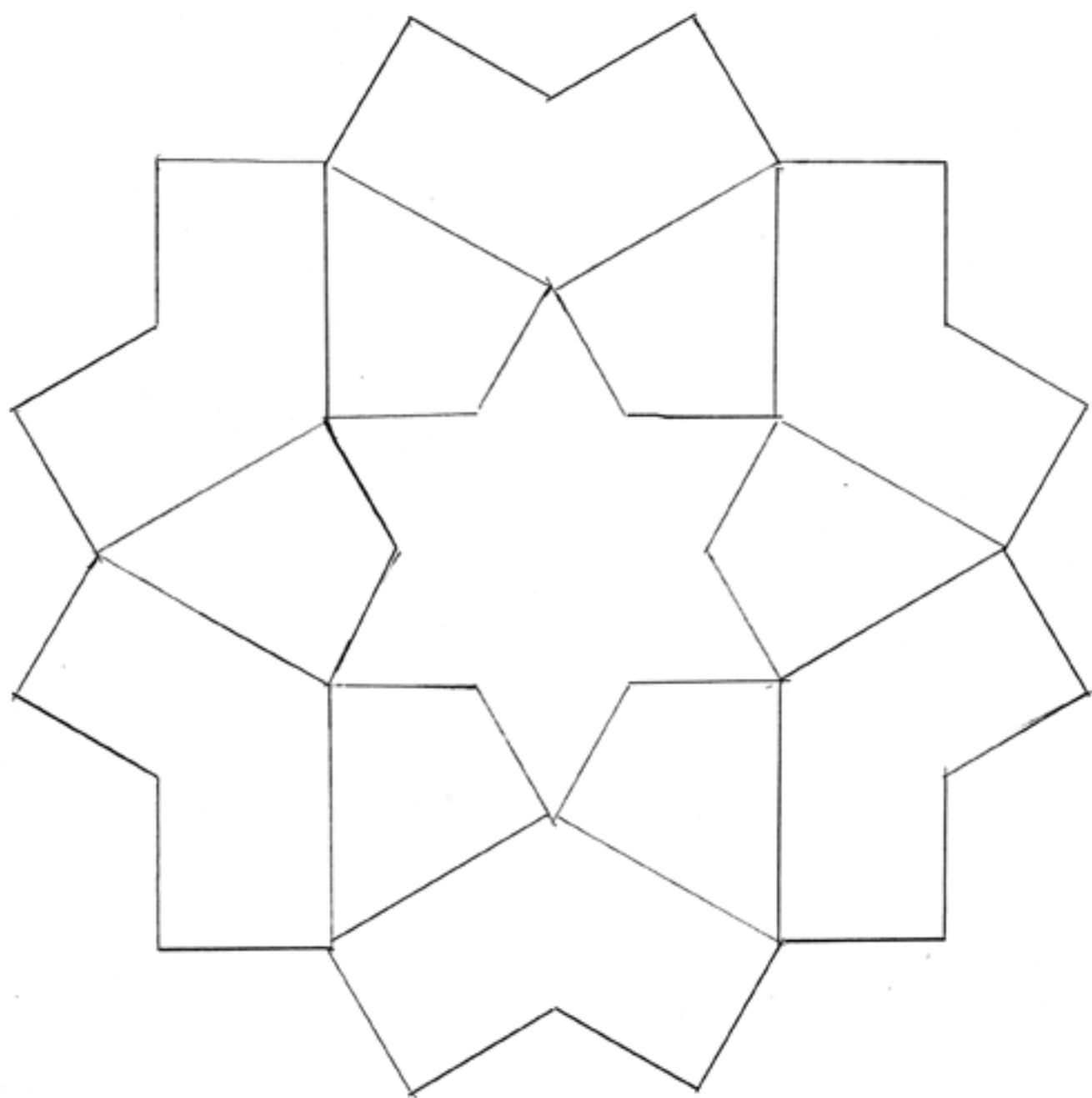
Marianne Rudsgård-Kralli
08-586 194 40, marianne.rudsgard-kralli@lansmuseum.a.se

Maria Malmberg
08-586 194 42, maria.malmberg@lansmuseum.a.se

Följande sidor:

Mönsterark att kopiera för skapande verkstad.

Stockholms läns museum
Sickla Industriväg 5A-B, 131 34 Nacka
Info 08-586 194 01
Tel 08-586 194 00
<http://stockholms.lans.museum>